

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Любомир Попов

за дисертационния труд на Александър Димитров Иванов на тема:
„Отпадъците – социално-екологичен проблем на националната сигурност”
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика – Социална екология).

Основание за изготвяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № РД – 16 – 060 от 21.04.2015 г. на Ректора на ШУ „Еп. К. Преславски”.

1. Информация за дисертанта.

Докторантът Александър Димитров Иванов е завършил висше образование, магистърска степен по Социални дейности. В момента е управител (от 2001 г.) на „Евро Импекс” ЕООД в гр. София. Притежава необходимите за професионалната му реализация социални компетенции. Владее отлично английски език и има компютърна грамотност. Считаю, че профилът на неговото висше образование и дългогодишната му професия в посочената сфера са обективна предпоставка за разработването на дисертационен труд с такава проблематика.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представеният за рецензиране научен труд е структуриран в Обща характеристика на дисертационния труд (уводна част – бел. моя, Л.П.), три глави, Заключение, Изводи и препоръки, Литература и Приложения, с общ обем 244 страници.

Трудът е написан и представен съобразно стандартите, с издържан научен стил на изложение. Използвани са общо 249 източника, от които 11 на латиница. Този „обем” от литературни източници може да се оцени като

необходим и достатъчен за разработване темата на труда. Теоретичната част е илюстрирана с подходящи и цветово изпълнени фигури. Цитиранията, там и където ги има, са коректни и съобразно изискванията.

3. Оценка на получените научни резултати.

В постановъчната глава „Обща характеристика на дисертационния труд” се доказва актуалността на темата и се подчертава тезата, че „свързаните с екологичните рискове проблеми изискват ефективно екологично образование и възпитание, екологична компетентност на цялото общество, решени проблеми на устойчивото развитие” (с. 3). Представени са целта и задачите, очертани са обектът и предметът на изследването, формулирана е хипотеза и са описани методите за изследване. В този си вид те са изцяло приемливи.

Така подредени, тези постановъчни моменти са предопределили по-нататък логичността на изложението на научното съдържание в труда.

В Глава първа се разглеждат социално екологичните проблеми на глобализацията. Още в началото на анализите авторът изтъква една особеност на съвременния свят, в който основната триада от противоречия човек – общество – природа, се видоизменя, чрез придобиването на четвърти елемент – технологиите. Именно през такава призма се анализират и визираните по-нататък проблеми. Във връзка със социално-екологичните измерения на глобализацията (с. 9 и сл.) и насоките за техните евентуални решения (с. 11 и сл.) се засягат и разнообразни други проблеми, като например: интернационализирането на националните демографски проблеми, екологичната катастрофа на човечеството като реална опасност, която се отнася за цялата планета, обикновената и организираната престъпност в България, образованието като ключов елемент на глобална икономика, централен елемент на обществото и основа на демократичния избор, неграмотността и ниската квалификация, детският труд, ролята на държавата в управлението на процеса на интеграция в глобалната

икономика, здравеопазването, натискът на глобализацията върху природните ресурси и околната среда, урбанизацията, кризите в глобализиращия се свят, антропогенното замърсяване, връзката между глобализацията и сигурността и пр. Изобщо този цялостен анализ на визираната проблематика показва наличието на широк поглед и задълбоченост на дисертанта по аспектите на темата.

В Глава втора се разглеждат проблемите на стратегическите цели за опазване на околната среда, класификацията на отпадъците от различни гледни точки, включително и целите по управлението им, разнообразните проблеми, пораждани от различните видове отпадъци и методите за преработка или обезвреждането им, нормативни документи и дейности, свързани с проблемите с отпадъците. Тази глава от дисертационния труд се изисква и предполага от замисъла на темата и е логически завършек на теоретичната му част. Тя показва, че докторантът владее специфичната терминология и компетенции, както и теоретичните основи за решаване на проблемите, свързани с отпадъците. Именно поради тези си особености тази глава, както и първата, могат да се квалифицират като методологическа основа за изграждането на модел за решаване на социално-екологичните проблеми, свързани с отпадъците в република България, предложен в следващата част от дисертацията.

В Глава трета се представя описание на процедурата на емпиричното изследване и самото изследване. Прави добро впечатление теоретичната подготвеност на дипломанта относно подбора и прилагането на подходящи емпирични методи за проучване, както и за представяне на резултатите. В изследването се очертават етапите «констатиране» на проблема и «предлагане на модел за решаването му» (чрез хипотетичния модел за Методика за разработване на Концепция за социално-екологичната грамотност и Програма за повишаване на социално-екологична грамотност). Струва ми се, че това представлява една актуална задача пред

нашето общество, решаването на която докторантът е приел като собствена кауза. В този смисъл можем да му пожелаем успех при практическата им реализация.

Обобщаващите извод за дисертацията като цяло е, че обектът и предметът са действително анализирани в теоретичен и емпиричен план, и че предварително определените задачи са разрешени.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси.

Посочените от докторанта приносни моменти на дисертационния труд са действително налични. Те са коректно представени в теоретичен и в практико-приложен план (с. 27 на Автореферата).

5. Оценка на публикациите по дисертацията.

Докторантът е представил общо две публикации по темата, в съавторство.

В първата статия – Бонева М., Г. Колев, А. Иванов, Социално-екологична грамотност, Сборник научни трудове „Иновации в образованието”, Ш., 2015 се описва проведено анкетно проучване с учещи се. Като резултат от него се предлагат „Методика за разработване на концепция за социално-екологична грамотност” и „Програма за повишаване на социално-екологичната грамотност на населението в Република България”.

Във втората статия – Бонева М., Г. Колев, А. Иванов, Отпадъците – социален проблем., Сборник научни трудове „Иновации в образованието”, Ш., 2014, се очертава проблемът, породен от съществуването на отпадъците, тяхната класификация и начини за преработка. Предлагат се много статистически данни в това отношение и се визира разнообразна документация, в които се правят опити за решаването на проблема в национален и световен мащаб.

И двете публикации по същество са включени в съдържанието на дисертационния труд. Те са с висока теоретична и емпирична стойност,

доказателство за което е фактът, че са приети от редакционните колегии на научните сборници.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът е с обем 28 страници, написан е според изискванията и адекватно отразява дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси.

Считам, че постановката на изследването, представена в този ѝ вид в главата Обща характеристика на дисертационния труд и в Трета глава, излишно е разделена на две части (фактически има „две постановки” – една за целия труд и друга – само за емпиричната част). Още повече, че на двете места формулировките на целта, на обекта и предмета на изследването напълно съвпадат като текст, а на задачите – почти изцяло. Достатъчно е постановката да се представи еднократно в Обща характеристика на дисертационния труд, с което да се подчертае, че самото изследване има теоретична и емпирична части, но подчинени на единна логика.

Една обща забележка към труда е свързана с начина на цитиране. Както бе отбелязано по-горе, то е в съответствие с изискванията (когато и където го има), но въпросът е, че в големи текстови пасажии липсва позоваване на други автори, а в тях очевидно се застъпват становища (с. 18, 22, 27, 30 и др.) или се представят статистически данни (23, 34, 37 и др.). Така за читателя не става ясно кои са собствени разсъждения на автора на дисертацията, и кои не. А посочването им има значима информационна стойност за читателите – така те ще бъдат ориентирани какъв източник да търсят по някои частни въпроси на засегнатата проблематика.

Към докторанта имам и три въпроса.

1. Каква е неговата работна дефиниция за глобализацията?
2. Каква е възрастта на анкетиранияте ученици (от кои класове са)?
3. Съдържащите се в анкетните отговори предлагат възможности и за още интерпретации, които са по-частни по характер, но имат отношение

към педагогическия проблем за оценката на социално-екологичната грамотност на учещите се. При много отговори правят впечатление големите различия в процентите на студентите бакалаври и магистри (например при въпроси: № 2 – 29,0 % при бакалаврите, а 50,0 % при магистрите; № 3 – 38,0 % при бакалаврите, а 83,0 % при магистрите; същото положение е и при въпроси 6, 9, 14 и др.). Как докторантът си обяснява тези големи различия между отговори на бакалаври и магистри, какво „се е случило“ като промяна при двете степени на висше образование, та да има подобни големи разлики?

6. Заключение.

Посочените забележки са от технически характер. Считаю, че дисертационният труд доказва категорично уменията на докторанта за теоретични и емпирични проучвания и че неговите постижения са с безспорна научна стойност, поради което препоръчвам на Научното жури да присъди на **Александър Димитров Иванов** образователната и научна степен „доктор“, област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика – Социална екология).

София

28.04.2015 г.

Рецензент:

проф. Л. Попов